

Mečys Laurinkus:

„Geriausios žvalgės yra moterys“

Ne be reikalo pirmąjį žvalgybinį tinklą dar 1918 m. Lietuvoje sudarė ir moterys. Jos turi tam tikrų įgimtų savybių, padedančių žvalgybiniame darbe – ir šiandien įsitikinęs diplomatas Mečys Laurinkus. O žvalgais dirbti vis tik gali ne visi vyrai ir moterys – tam reikia turėti daug skirtingų savybių.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, M. Laurinkus tapo pirmuoju Valstybės saugumo departamento direktoriumi, vėliau darskart juo buvo paskirtas 1998-aisiais. Ir kaip sako, nuėjo daug nelengvų kelių. Visų pirma dėl to, kad žvalgybos tarnyba nebūtų siejama su sovietiniu KGB ir apskritai būtų pripažinta kaip reikalinga.

Atsivežti teisinių dokumentų rinkinio, turėjusio padėti sudaryti įstatyminį pagrindą Lietuvos žvalgybai, jis skrido net į JAV.

– Kokie yra didžiausi Lietuvos žvalgybos pasiekimai per visą gyvavimo laikotarpį?

– Didžiausias pasiekimas yra tai, kad žvalgyba apskritai susikūrė, nes anuomet prioritetas

buvo kariuomenė. Žvalgybos ir kontržvalgybos tarnybai tuo metu nebuvo resursų. Susikūrimas buvo natūralus, bet labai sunkus. Kalbant apie laikotarpį po nepriklausomybės atgavimo, funkcionavo sovietinė žvalgyba ir KGB, su visais darbuotojais ir logistika, įsikūrę vos per 100 metrų nuo Vyriausybės...

Tiesa, mūsų žvalgybos įsikūrimas buvo simbolinis, skirtas pabrėžti, kad ją turime, nors aplink, nei Latvijoje, nei Estijoje, nebuvo vieningos nuomonės, kaip tai padaryti.

– Kada faktiškai Lietuvos žvalgyba buvo atkurta?

– Iš pradžių egzistavo *de jure* ir taip truko kelis metus, iki 1994-ųjų, kada vadovu tapo Jurgis Jurgelis. Nors griaučiai jau buvo, jo vadovavimo laikotarpiu pradėta kurti struktūra, suformuotos padalinių funkcijos.

– Norite pasakyti, kad Jūsų pirmuoju vadovavimo laikotarpiu tarnyba buvo tik idėjinė?

– Mano pirmas rūpestis buvo teisinė bazė, nes vykdyti žvalgybą be teisinės bazės – savivalė. Rizikinga – juk pasikeitus Vyriausybei, lengva apkaltinti buvusią Vyriausybę neteisingais po-tvarkiais. Tai būtų buvusi ta pati sovietinė sistema. KGB neturėjo įstatymo.

– Kas tuo metu buvo sunkiausia?

– Tuo metu dėl teisinės bazės buvo nelengva. O kokiais pavyzdžiais remtis? Kokį žvalgybos modelį pasirinkti? Europinių tarnybų pavyzdžiai buvo per daug sudėtingi.

Susirinkau kontaktus ir 1991-aisiais nuvykau į JAV. Pasiprašiau juridinės konsultacijos ir iš ten atsivežiau visą komplektą dokumentų. Juo remdamiesi mes ir pradėjome kurti pirmąjį įstatymą – kaip projektas jis egzistuoja iki šiol. Ir amerikiečiai buvo atvykę pas mus konsultacijoms prie apvalių stalų.

Tačiau JAV žvalgybos įstatymų kartelė buvo labai aukšta, todėl mūsų paruoštą dokumentą

įvertinęs Seimo juridinis skyrius pareiškė, kad jis neturi nieko bendro su mūsų teisėsaugos sistema. Tuo metu Lietuvoje 95 procentai teisinės sistemos buvo tarybinė ir prieštaravo bet kokiam naujam įstajamui.

– JAV žvalgyba buvo suinteresuota, kad mūsų žvalgyba kurtųsi?

– Visas Vakarų pasaulis buvo suinteresuotas, kad čia viskas vyktų normaliai. Žinoma, viskas priklauso nuo pačių iniciatyvas, be jos nebūtų nieko.

– Koku savo darbu, kaip vadovas, didžiuojatės labiausiai?

– Į VSD atėjau iš visai kitos sferos. Buvau baigęs chemijos, filologijos studijas, tačiau abi sritys nesusijusios.

Tuometinė vyriausybės vadovė Kazimiera Prunskienė mąstė realistiškai. Ji savo ruožtu organizavo inkorporavimą ir tų, kurie buvo pasipriešinę KGB sistemai. Remtasi 1918-ųjų logika, kai į žvalgybą iš Baltosios armijos atėjo dirbti Klaipėdos sukilimo vadovas Jonas Polovinkas (Budrys).

Mano pirmoji nuostata, kurią visada akcentavau, buvo tokia, kad tarnyba niekada nepersekios galvojančių kitaip – tai buvo priešpriešinimas sovietinei KGB sistemai, nuo kurios nukentėjo tūkstančiai. Tai kartojau dieną naktį ir šiek tiek pavyko įtikinti visuomenę. Tai esminis dalykas, kuriuo didžiuojusi.

Tas laikotarpis buvo trumpas, įtemptas, dramatiškas. 1991-aisiais jau ir išėjau. Vis dėl to, mašina buvo pajudėjusi. Iki pat 1994-ųjų kelias buvo vingiuotas, sudėtingas, su daug emocijų.

– Kokia tuo metu buvo visuomenė?

– Visuomenė buvo labai sudėtinga ir nesakau, kad ji dabar mažiau sudėtinga. Tik egzistuoja kitoks požiūris. Po revoliucijos visada išrinka kontrrevoliucija, savotiškas ėjimas atgal. Tada tarnyboms išskyla patys sudėtingiausi laikai.

– Tačiau visuomenę pavyko įtikinti, kad žvalgybos reikia? Dabar esame pakankamai gerbiami ir tarp užsienio partnerių?

– Pavyko. Mano nuostata buvo tokia, kad be Vakarų pagalbos niekada nesukursime jokios tarnybos. Nors nebuvo nei NATO, nei ES nariai, tuo metu nuolat kartojau – turėkime realius santykius su JAV, didesnėmis Europos žvalgybos tarnybomis. Į tą ratą įmanoma pateikti per 10-15 metų. Tačiau pakliuvus ir įgavus pasitikėjimą, atsiranda galimybė keistis informacija. Šiais laikais, egzistuojant ypatingai subtiliai žvalgybos technikai, vienas pats nieko nepadarysi.

Mūsų žvalgyba turėjo vystyti tris kryptis: įstatyminę, kontaktų su NATO ir Vakarų Europos valstybėmis ir technologinę. Naujausios technologijos lemia daug, tad jaučiau turintis pareigą iškovoti pinigų technologinėms revoliucijoms.

– Kaip sekėsi tai padaryti?

– Taip ir sekėsi, kad nieko apie tai negaliu pasakoti, tačiau padarėme (šypsosi). Pasisekė nueiti gana tolokai. Kurį laiką regione netgi buvome pirmaujantys, į tai kitos tarnybos atkreipė dėmesį.

– Kokios trys didžiausios VSD stiprybės šandien?

– Visų pirma, departamentas turi teisinę bazę, galima viską tobulinti, jau nedarba avantiūristiniais pagrindais. Antra, faktas, kad institucija yra pajėgi kontroliuoti situaciją – netikėtumų nebegali būti. Trečia, susibūrė puikus pareigūnų kolektyvas – atmosfera nėra bloga.

– Kiek tarnyboje svarbi psichologija?

– Tarnyboje visada egzistuoja dvi pusės: vadovas turi skirti dėmesio profesionaliam darbui, tačiau nepaprastai svarbu nepamiršti ir bendros psichologinės atmosferos. Daug dėmesio psichologijai skyriau ir aš.

Tokia nuostata nėra kažkuo išskirtinė – prieš septynerius metus perskaičiau buvusio CŽA vadovo George'o Teneto parašytą atsiminimų knygą, kurioje jis irgi teigė, kad daugybę energijos skyrė bendrai darbo atmosferai tarnyboje.

– Jeigu Jūs rašytumėte knygą apie Lietuvos žvalgybą, kaip ją pavadintumėte?

– Labai suasmeninti negalėčiau. Tarnyba buvo pasitikėjimo-nepasitikėjimo kelias įvairiais šunkeliais: vienu metu tu pasitiki, kitu – priešingai, tu nepasitiki, bet tavimi pasitiki... Kiekviena tarnyba savo kelią praeina savaip. Štai ir JAV žvalgyba dėl pripažinimo kovojo 15 metų, prezidentas Ronaldas Reaganas vos ją atgaivino. Tad pavadinčiau taip: „Išgyvenome“.

– **Vis kalbate apie pasitikėjimą. Šiuo metu visuomenė pakankamai brandi šiuo klausimu, kad galėtų pasitikėti tokia tarnyba?**

– Nėra tokia brandi, kaip ir JAV.

– **Bet žvalgybos sėkmė priklauso ir nuo visuomenės palaikymo? Kaip pasakoti jaunajai kartai?**

– Žvalgybos ir kontržvalgybos, tokios, kokia yra realybėje, niekas nesupras. Ekonominiai, visuomeniniai procesai, paslapčių apsauga... Realybėje visi turi vaizdinius, sukurtus beletristikos. Ant pirštų galima suskaičiuoti, kur kokiame žanre kas nors bent kažką tikroviško yra pavaizdavęs apie žvalgybą.

– **Apskritai, egzistuoja ryšys tarp žvalgybos ir pilietinės visuomenės? Juk visame pasaulyje pradedama įtraukti piliečius į saugumo sistemą.**

– **Visų tarnybų santykis su pilietine visuomene yra beveik vienodas. Tave pripažins tik numirusį... Tokios tarnybos viešieji ryšiai yra apriboti, negalima reklamuotis. Todėl visiškai suprantu, kodėl britai staiga ėmėsi agento „007“ herojaus – pakylėtos, avantiūristinės linijos.**

Kitos valstybės nekuria nieko, esu matęs gal tik pora prancūziškų filmų šia tema.

Tiesa, egzistuoja ir holivudinė linija, agresyvi, kur CŽA dažniausiai vaizduojamas savotiškai neigiamai, agresyviai.

– **Kokiomis savybėmis turi pasižymėti šiuolaikinis žvalgybos pareigūnas?**

– Allenas Dullesas, kūręs CŽA, buvo surašęs apie 20 savybių, kurias turi turėti pareigūnai. Per daugybę metų niekas nepasikeitė ir mano nuomonė sutampa: reikia greičio, nuovokos, kritiškumo, sąmoningo vertinimo, gebėjimo greitai suvokti kontekstą.

Be to, A. Dullesas sako, kad kas privaloma sugebėti vyrui, moteriai nereikalinga. Kas moteryje

egzistuoja natūraliai, vyrui reikia išsiugdyti. Visų tarnybų vadovai ir ekspertai pripažįsta, kad moterys pasižymi intuicija. Kol vyras susigauja su kuo kalba, moteris iškart pajaučia, su kuo turi reikalų ir kokiomis savybėmis asmuo pasižymi.

– Visuomenėje dar egzistuoja stereotipų, kad žvalgyba – vyriškas darbas.

– Žinoma, vyrai gali sutvarkyti daug dalykų, tačiau sėkmingesnės yra moterys. Nes atsargesnės.

– Kaip pasikeitė Jūsų gyvenimas, įgavus žvalgybos vadovo patirties?

– Tai ne tik intriguojanti, bet ir patraukli specialybė. Tarnybų vadovams reikia turėti vieną konkrečią savybę – niekada neišgyventi dėl pralaimėjimo, nes vis tiek pralaimėsime. Jeigu pradėsi ūbauti, kūkčioti ir išgyventi, tai nieko nebus. (Šypsosi).

– Emocijos vadovui pluso neprideda?

– Atvirai pasakius, tai labai griežta, rūsti specialybė, kuri žmogaus likimui gali turėti labai didelį poveikį. Jeigu žmogus tam nėra pasiruošęs, pasėkmės gali būti labai liūdnos. – Atvirai pasakius, tai labai griežta, rūsti specialybė, kuri žmogaus likimui gali turėti labai didelį poveikį. Jeigu žmogus tam nėra pasiruošęs, pasėkmės gali būti labai liūdnos.

Mano nervai stiprūs. Iškat žinojau, kad gausiu per galvą – tai neišvegiama. Partijos, politika, nepatenkintos grupės, vykdančios neteisėtus veiksmus, įtakos grupių klausimai...

– Kokių kuriozų nutiko per Jūsų vadovavimo laikotarpį?

– Oi, kiek jų yra įvykę... Būdamas vadovu to negali išvengti, nebent užsidarytum kabinete. Vadovavau laikotarpiu, kada labiausiai vertinamas

idėjinis darbas. Moki ar nemoki – išmoksi. Tuo metu knygelių, pasakojančių, kaip reikia vadovauti, irgi nebuvo.

– Tad šis darbas – nuotykių ieškotojams ir nebijantiems rizikos?

– Nuotykių gali surasti greitai, bet čia reikia nebijoti rizikuoti.

– Jums tarnyboje irgi nuobodu nebuvo.

– Vėliau dirbdamas diplomatu Ispanijoje suvokiau, kad tikrai įdomiau buvo tarnyboje nei biurokratijoje.

– Jūsų pats keisčiausias girdėtas mitas apie Lietuvos žvalgybą?

– Egzistavo įsitikinimas, ir dabar dar pasitaiko, kad tarnyba dirba konkrečiai partijai. Bet taip nėra. Darbas valstybei visada buvo prioritetas, tačiau partijų šleifas neišvengiamai eina paskui, o paneigti sunku... Dabar, egzistuojant modernioms technologijoms, žmonės galvoja, kad yra kiaučiai matomi ir sekami, nors tam ir nėra galimybių.

– Kokie iššūkiai laukia mūsų žvalgybos artimiausią dešimtmetį?

– Dabar departamentui reikia būti ypatingai išrankiam, nes dirbti visomis kryptimis nebeįmanoma. Būtina atsirinkti, kas yra galimos grėsmės, o kurios – realios. Taip pat reikia suprasti, jos kyla iš išorės ar vidaus. Daug dėmesio reikia skirti analitiniam darbui ir turėti mintyje, kad pasikeitė ir priešišky žvalgybos tarnybų darbo metodika, dirbama profesionaliau ir subtiliau. Prioritetas – strateginis darbas su žvalgybos partneriais.

– Šiais laikais vienas lauže – ne karys?

– Visiškai. Modernių technologijų ir šiuolaikinės politikos zonoje ne viskas taip paprasta. Be to, žvalgyba kažkoku būdu turi padėti žmonėms susigaudyti, kas yra kas, nes gyvename didelių verbalinių galimybių laikotarpiu, kada žmogų apgauti ir užverbuoti labai paprasta.